

transparant

EDITORIAAL

Voor wie kiezen we echt?

Verkiezingen lijken een noodzakelijk kwaad. Gedurende een korte en hevige periode wordt een strijd geleverd om de beste plaatsen. Heb jij goed gekozen, voor wie stem je echt?

Verkiezingen voor gemeente en provincie

In september kwamen ze als paddenstoelen uit de grond, de verkiezingsborden. De mensen lachten ons toe langs de kant van de weg. En als we onze brievenbus leegmaakten, konden we ons verdiepen in de lectuur die ons moest overtuigen van de beste keuze! Her en der werd er zelfs aangebeld om de bewoners te overtuigen om hun stem aan 'onze' partij te geven. En ja, zelfs in woon- en zorgcentra werd hier en daar actief gewerkt aan stemmenwinnerij! En dan kwam 14 oktober, de grote dag. Elke stemgerechtigde ging zijn stem uitbrengen vanuit de overtuiging dat de gekozen partij de meest geschikte is voor de betrokken gemeente of provincie. Sommigen waren zeer tevreden, anderen teleurgesteld. Verkiezingen zijn echter geen eindpunt, ze betekenen het begin van een engagement van zes jaar, zes volle jaren om het verschil te maken. We zijn benieuwd!

Vormelingen kiezen ook

Tijdens het weekend van de verkiezingen hadden wij met de vormelingen een zangsessie, vanuit de samenzang in de eucharistie. We verzamelden met een tachtigtal vormelingen en zongen uit volle borst 'Gloria in excelsis Deo ... , Kyrie eleison ... en Alleluia'. Latijn, Grieks en Hebreeuws. Door de betekenis te ontdekken voelde ik bij de vormelingen het enthousiasme stijgen om luidkeels mee te zingen.

Gloria in excelsis Deo ... lang zal Hij leven, onze God!
Kyrie eleison, God die zich over ons ontfermt. Alleluia,

het meest blijde lied dat krachtig mag klinken. En dan was er ook AMEN: ik ben het ermee eens, ik ga akkoord, ik be-aam.

Tijdens de eucharistieviering die aansloot bij de zangsessie, klonk het AMEN als nooit tevoren. En toen onze pastoor tijdens de homilie aan de vormelingen vroeg voor wie zij hadden gekozen, klonk het eenduidig 'voor God' of 'voor Jezus'. En even later na het groot dankgebed klonk er opnieuw een overtuigend AMEN!

Voor wie kiezen wij echt?

In de dagen na de verkiezingen bleef ik me die ene vraag stellen: voor wie kiezen wij echt? Wie wil écht met ons bouwen aan een betere wereld? Daarbij wil ik terug de vier aspecten naar voor halen die in de folder 'Politiek gaat ons allen aan!' van Vlaams-Brabant stonden, een folder naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen. Er staat:

1. We kiezen voor een politiek beleid dat de verbondenheid tussen de mensen versterkt.
2. We geven aandacht en zorg aan wie het moeilijk heeft.
3. We gaan zorgzaam met de wereld om en kiezen resoluut voor gezonde levenskwaliteit.
4. We zetten rechtvaardigheid hoog in het vaandel.

Zijn wij ook nu nog, enkele weken na de verkiezingen, bereid deze opties ernstig te nemen? Kiezen wij telkens weer voor de kracht van de Blijde Boodschap, voor God en de wereld zoals Hij die droomt? Paus Franciscus zegt in 'De vreugde van het evangelie':

In het hart zelf van het evangelie staat het leven in gemeenschap en de betrokkenheid op anderen. (177) Alle christenen, en ook de herders, zijn geroepen om zich in te laten met de opbouw van een betere wereld. (183)

Bedankt voor jouw 'goddelijke' stem, bedankt dat jij meewerkt aan die wereld van vrede en gerechtigheid!

Christa Damen
voorzitter

Omgaan met psychische kwetsbaarheid

Op zaterdag 6 oktober, midden in de wereldwijde 10-daagse van de geestelijke gezondheid, organiseerde het IPB haar Forumbijeenkomst over omgaan met psychische kwetsbaarheid. We trokken hiervoor uitzonderlijk een hele dag uit zodat de deelnemers volop de kans hadden om met elkaar in gesprek te gaan over dit thema. Als start bekeken we een korte video van Dirk De Wachter met als titel 'Ikkingheid'. Psychiater Stephan Claes en theoloog Axel Liégeois gaven daarna samen een zeer sterke inhoudelijke inbreng waarbij ze elkaar wederzijds aanvulden. Dan was er tijd voor reflectie en uitwisseling van ervaringen in gespreksgroepen. Na het middagmaal werd het gesprek verder gezet rond drie verschillende invalshoeken: liturgie en rituelen, de één op één relatie en omgaan met kwetsbaarheid in groepsprocessen. De dag werd afgesloten met een gebedsmoment in de stemmige Damiaankerk van het Theologisch Pastoraal Centrum in Antwerpen.

Mensen die psychisch lijden

Stephan Claes is hoofdpsychiater voor de volwassenenpsychiatrie van het UZ Gasthuisberg in Leuven. Hij schetste kort de ziektebeelden waarmee de psychiatrie geconfronteerd wordt. Heel vaak gaat het om fundamentele menselijke emoties die tot een stoornis uitgroeien. Iedereen is wel eens angstig of down maar bij sommige mensen groeit dit uit tot een ziektebeeld. Centrale thema's die we dan vaak zien terugkomen zijn eenzaamheid, drang naar excellentie, gevoel van nutteloosheid. Vandaag worden mensen persoonlijk verantwoordelijk geacht voor hun levenskwaliteit. We hebben quasi onbeperkte keuzemogelijkheden en willen het allemaal heel goed doen. Veel mensen lijden onder de druk van een samenleving die verwacht dat we nuttig zijn en perfect functioneren. Professor Claes illustreerde dit aan de hand van twee casussen waarbij hij liet zien dat de professionele hulpverlening haar grenzen heeft en aanvulling nodig heeft. De onderliggende levensvragen en de spirituele dimensie behoren niet echt tot het terrein van de psychiater. Axel Liégeois is professor praktische theologie aan de KU Leuven en stafmedewerker ethiek bij de Broeders van Liefde. Hij gaf een aantal inzichten mee over die spirituele dimensie en benoemde zeven duo's van existentiële thema's die kunnen helpen om het verhaal van mensen te beluisteren. In de voorgestelde casussen maakte hij zichtbaar hoe o.a. angst-vertrouwen, eenzaamheid-verbondenheid en afhankelijkheid-zelfstandigheid een rol spelen. In de context van onze samenleving die sterk de nadruk legt op autonomie en eigen verantwoordelijkheid hield professor Liégeois een pleidooi om onze vrijheid te beleven in verbondenheid en zo te komen tot gedeelde verantwoordelijkheid en solidariteit. Hij stelde dat de privatisering van zinbeleving en religie nefaste gevolgen heeft voor de geestelijke gezondheid omdat deze dimensie dan verdwijnt uit de zorg.

Claes en Liégeois eindigden met een oproep aan de geloofsgemeenschappen om gastvrij te zijn zonder vooroordelen. Iedereen heeft het nodig om zich aanvaard en graag gezien te weten. We kunnen voor elkaar het verschil maken en geloofsgemeenschappen hebben een voorbeeldfunctie op vlak van inclusie. Parochies en bewegingen moeten niet therapeutiseren of moraliseren maar kunnen bescheiden ondersteunen en vriendschap aanbieden aan kwetsbare mensen. Ze kunnen verbondenheid en betrokkenheid scheppen en stimuleren.

Liturgie en rituelen

Een eerste thematische gespreksgroep focuste op de taal in de liturgie. Didier Vanderslycke en Bart de Bakker vroegen onder andere aandacht voor het woordgebruik bij een uitvaart na zelfdoding. Het is belangrijk om de doodsoorzaak op een goede manier te benoemen en ruimte te laten voor alle emoties. Verdriet en kwaadheid zijn samen aanwezig. Ook twijfels en vragen mogen erkend worden. Wanneer enkel positieve woorden klinken of het leven na de dood te mooi wordt voorgesteld, kan dat suïcide banaliseren en de drempel verlagen voor wie met gelijkaardige plannen rondloopt. Mensen zouden

in een kerkelijke uitvaart troost en verlichting moeten vinden doordat ze erkenning ervaren en verbondenheid. De teksten van de lezingen roepen bepaalde associaties op en dienen dus met zorg gekozen te worden. Symbolen zeggen op zo'n momenten soms meer dan woorden. Zo kan bijvoorbeeld ook licht als architecturaal gegeven meespelen in de beleving van de liturgie.

De één op één pastorale relatie

Ilse Van Gorp en Evelien Deketele bespraken in hun groep de kansen en valkuilen in de één op één pastorale relatie met mensen met een psychische kwetsbaarheid. Een individuele ontmoeting geeft impliciet de boodschap mee dat je de ander waardevol vindt. Je geeft bovendien gratis tijd aan de ander, iets wat haaks staat op het nutsdenken. In een één op één relatie is het goed te beseffen dat we allemaal kwetsbaar zijn maar dat sommige mensen een grotere psychische kwetsbaarheid meedragen. In de gespreksgroep klonk de vraag of we ons zo kunnen 'organiseren' dat we deze mensen nabij zijn in een persoonlijke relatie? Hoe kunnen we dit structureel verankeren? De overheid zou de spirituele dimensie in de thuiszorg kunnen ondersteunen. Nu bestaat er enkel hulp gericht op de medische, psychische en sociale dimensie. De Kerk zou wat nu als pilootprojecten bestaat (zie interview op de achterkant) kunnen veralgemenen. Vrijwilligers die het charisma hebben om zo'n steunrelatie aan te bieden aan psychisch kwetsbare mensen dienen hiervoor een basisvorming en professionele coaching te krijgen. Het gaat immers over een traject van lange adem. Daarbij is het belangrijk te kunnen omgaan met eigen onmacht. Dat veronderstelt realistische verwachtingen en respect voor eigen grenzen, durven loslaten en toevertrouwen vanuit geloof in de kleine goedheid.

Omgaan met kwetsbaarheid in groepsprocessen

Parochies, scholen, jeugdbewegingen, organisaties werken vaak in en met groepen waarin kwetsbare mensen aanwezig zijn. De derde gespreksgroep werd begeleid door Els Van Doren en Hilde Schmitz die allebei ervaring hebben met groepsprocessen. Als nationaal proost van Chirojeugd Vlaanderen heeft Els te maken met groepen waar iemand van de leden of uit de onmiddellijke omgeving suïcide pleegde. Zij biedt dan steun door haar

aanwezigheid en door in te zetten op een goede onderlinge communicatie. Ze weerlegt eventueel foute opvattingen over zelfdoding en helpt de jongeren en hun leiding om emoties te uiten. Hilde is pastor in een psychiatrisch ziekenhuis en ook zij benadrukte het belang van goede communicatie. De verantwoordelijke van een groep dient te beschikken over een aantal inzichten en vaardigheden om te kunnen omgaan met kwetsbaarheid bij leden. Soms is de drempel naar een groepsactiviteit voor psychisch kwetsbare mensen zo hoog dat ze niet durven aansluiten. Maar ook de andere leden voelen zich vaak onzeker en bang om zich te engageren naar iemand die psychisch kwetsbaar is. Ze denken dat ze overvraagd zullen worden. Het is belangrijk om dat in de groep te kunnen bespreken en taken en verantwoordelijkheden te delen zodat niemand er alleen voor staat. Soms mag een groep ook grenzen stellen aan zijn draagkracht vanuit het besef van de eigen kwetsbaarheid. Tegelijk werd gezegd dat gastvrijheid nooit eenvoudig is en altijd moeite kost. Tenslotte klonk een advies aan de diocesane diensten en lokale groepen voor diaconie om in de toekomst meer in te zetten op mensen met een psychische kwetsbaarheid.

Een pleidooi voor 'gewonigheid'

We zijn bezeten door gelukkig-zijn, niet zomaar een beetje gelukkig zijn maar fantastisch gelukkig zijn. Psychiater Dirk De Wachter houdt echter een pleidooi om plezier te beleven aan en in gewone dingen en de lastigheden van het leven een plaats te geven. Juist de moeilijkere momenten geven aanleiding tot liefde, zegt hij. Want dan hebben we nood aan een andere mens. Als verdriet en tekorten worden weggeduwd, sluiten we ons af voor de liefdevolheid in ons bestaan. Dan slaat de samenleving door naar 'ikkigheid'. Hij roept op om de sociale media te gebruiken om met elkaar af te spreken en samen iets te gaan drinken. Want dan kunnen we echt met elkaar praten en elkaar vastpakken.

Ikkigheid, een videofragment van 12 minuten van een conferentie voor het Brainwashfestival in Nederland kan via YouTube bekeken worden.

Carine Devogelaere

Zinzorg en pastoraal thuis

Evelien Deketele is halftijds pastor in het psychiatrisch ziekenhuis Heilig Hart van Ieper en halftijds parochieassistente in dezelfde stad. In 2016 startte ze met een nieuw initiatief voor de regio Diksmuide-Ieper-Poperinge. Het project 'Zinzorg en Pastoraal Thuis' wil een brug leggen tussen de geestelijke gezondheidszorg en de territoriale pastoraal. Concreet gaat het over het verderzetten van spirituele en pastorale begeleiding van psychisch kwetsbare mensen, meestal in navolging van hun verblijf in een psychiatrisch ziekenhuis.

Vanwaar kwam het idee om met dit project te beginnen?

In 2010 begon het bisdom Brugge (vicariaten caritas en parochies) aan een proefproject in Brugge en Ieper waarbij pastores uit 4 ziekenhuizen (3 algemene en 1 psychiatrisch ziekenhuis) samenzaten met pastoraal verantwoordelijken uit parochies om te kijken hoe ze konden omgaan met een veranderende context in de zorg en beter konden samenwerken. Veel psychiatriepastores stellen al lang vast dat patiënten na hun ontslag blijvend nood hebben aan pastorale of spirituele zorg. Echter, tot nu toe was er geen aanbod buiten de muren van het ziekenhuis. Uiteraard gebeurt er veel in parochies maar de stap ernaartoe was voor onze kwetsbare mensen te groot. Toen ook vanuit de psychiatrische ziekenhuizen meer en meer de beweging naar buiten werd gemaakt - voortaan zouden de opnames zo kort mogelijk zijn en probeert men psychisch kwetsbare mensen zoveel mogelijk thuis te begeleiden - was de tijd rijp om dit ketenzorgproject uit te rollen.

Wat houdt dit project concreet in?

Het project wil tegemoet komen aan de spirituele en zingevingbehoefte die psychisch kwetsbare mensen hebben. Omdat zij niet altijd vlot de stap naar buiten zetten of verenigingen opzoeken, bieden we huisbezoeken aan. Een vaste vrijwilliger komt op geregelde tijden bij hen langs: om te luisteren, om hen te bekrachtigen, om mee te zoeken naar hoop, zingeving en nieuwe perspectieven. Patiënten kunnen hiervoor intekenen na hun opname in het ziekenhuis of via hun thuisverpleegkundige, het mobiele zorgteam, het CAW, hun huisarts etc.

Hoe vinden jullie vrijwilligers? Wat wordt er van hen verwacht?

Omdat het project van bij het begin interlevensbeschouwelijk werd opgevat, werden vrijwilligers breed gerekruteerd: via een oproep in de plaatselijke krant, via de stadsdiensten, via andere vrijwilligersorganisaties, etc. Maar de meeste vrijwilligers werden gevonden in de parochies en via Samana. Onze vrijwilligers kiezen zelf hoe groot hun engagement is maar als ze er voor kiezen om iemand te bezoeken dan verwacht ik vooral dat ze oordeelvrij, trouw en discreet zijn. We komen ook

tweemaandelijks samen als vrijwilligersgroep voor verdere vorming en uitwisseling. Dat doet deugd omdat elk er anders alleen voor staat. De vrijwilligersgroep zit ik trouwens voor met een ervaringsdeskundige die vanuit haar eigen ervaring met psychisch lijden een heel bijzondere dynamiek binnenbrengt. Het oefent ons in het mild spreken over mekaar en over situaties waar mensen verzeild in kunnen geraken.

Zijn er ook elders projecten die verbindingen leggen tussen de pastoraal in instellingen en de parochie?

In het bisdom Brugge is hierrond alleszins veel in beweging: in Izegem is er een parochieassistent die elke vrijdag een 'ziekenhuisdag' heeft waarbij hij in het ziekenhuis mensen bezoekt met de vraag of zij na hun ontslag thuis een bezoekje wensen. In Oostende is een diacon halftijds gestart met een gelijkaardig project en werkt daarvoor samen met de andere levensbeschouwingen die Oostende rijk is. En voor regio Brugge-Beernem komt er binnenkort een vacature voor een tweede project 'Zinzorg en Pastoraal Thuis' rond psychische zorg. Maar ik hoor dat er ook elders - meestal van onderuit - initiatieven ontstaan: in Gent is er 'Labyrint' waar opgenomen patiënten in gesprek gaan rond levensbeschouwelijke thema's met mensen 'van buiten'. En in Sint-Truiden zijn blijkbaar gesprekken bezig om een kerkgebouw tot ontmoetingsplek te maken tussen beide werelden.

'Zinzorg en Pastoraal Thuis' is een proefproject. Hoe zie jij zelf de toekomst ervan?

Ik heb mijn energie twee jaar lang in de opstart van het project gestoken en een vrijwilligerswerking uitgebouwd. Vanaf volgend kalenderjaar steek ik mijn energie elders in maar ik hoop alleszins dat het project meer en meer bekendheid mag krijgen zowel bij mensen uit de (psychiatrische) zorg als bij mensen die psychisch kwetsbaar zijn. Ik hoop dat het project een vaste waarde mag worden. Zowel het zorglandschap als het parochielandschap zijn grondig aan het transformeren. Meer dan ooit moeten draden gespannen worden tussen de zorgverlening en maatschappij en vooral van mens tot mens.